

HET FRIESE VELD

EEN WERKGROEPOVERSTIJGENDE KENNISEXCURSIË

Tijdens de laatste jaarvergadering van de FFF kwam het voorstel uit de zaal om ook eens iets 'werkgroepoverschrijdends' te doen, in plaats van uitsluitend themagerichte (werkgroep)excursies te organiseren. Aldus geschiedde. Op zaterdag 17 juni 2006 heeft de FFF een werkgroepoverstijgende kennisexcursie georganiseerd voor haar leden. Het werd een erg leuke dag.

Bancopolder en Hege Mieden

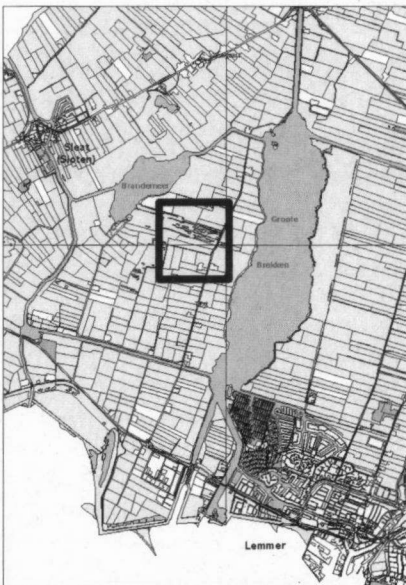
Als excursiedoel werden de Bancopolder (IFG, 21 ha) en de Hege Mieden (SBB, 14 ha) gekozen. Van beide terreinen was nauwelijks iets bekend. De gebieden liggen ten noordwesten van Lemmer, tussen de Brandemeer bij Sloten en de Grootte Brekken (figuur 1). Als onderwerpen waren waterplanten en waterdieren, insecten (libellen, dagvlinders, dagactieve nachtvlinders e.a.) en flora (met de nadruk op zeggen) geselecteerd. Naast Michel Krol bleken Henk Hunneman en Theo Claassen bereid een thema voor hun rekening te nemen.

Met elf personen trokken we omstreeks 9.30 uur het veld in, bepakt en bezakt met allerlei apparatuur, netjes en veldgidsen. Uiteraard goedgemutst, niet in de laatste plaats te danken aan het prachtig mooie weer.

De excursiegroep in de Bancopolder

foto: Theo Claassen

Figuur 1. Ligging van het excursiedoel Bancopolder / Hege Mieden.

In de Hege Mieden bleek het elektrisch geleidingsvermogen (de EGV: een maat voor de hoeveelheid opgeloste stoffen, met name ionen, in het water) al meteen in één van de eerste watertjes aan de hoge kant: 460 $\mu\text{S}/\text{cm}$. Vermoedelijk komt dit door een hoge oplossing aan voedingsstoffen. Verderop in het gebied werd in de Bancopolder een EGV van 600 $\mu\text{S}/\text{cm}$ gemeten, terwijl die van de aanvoersloot maar liefst 724 $\mu\text{S}/\text{cm}$ bleek te zijn.

Diverse insecten

Vooraf had Henk Hunneman navraag gedaan bij De Vlinderstichting welke libellen en vlinders voor dit gebied waren gemeld in de periode 1996-2006. Dit bleek geen al te lange lijst (tabel 1).

De waarneming van de Grote vuurvlinder betreft de laatste waarneming van deze soort: twee exemplaren in 1996. Zoals te zien stond er tot nu toe slechts één libellensoort te boek voor dit gebied, zij het wel meteen een grote soort. Helaas werden er tijdens de excursie geen dagvlinder waargenomen. Wel werden in de Hege Mieden circa 90 rupsen van de Dagpauwoog aangetroffen op Grote brandnetel *Urtica dioica*. Maar de lijst van 13 soorten kon dus niet verder worden aangevuld. Wat de libellen betreft viel er iets meer eer te behalen (tabel 2).

Alle (dagactieve) nachtvlinders die voor deze dag konden worden genoteerd waren meteen 'nieuw' voor het gebied (tabel 3).

Tabel 1. Dagvlinders en libellen in de Bancopolder en Hege Mieden, periode 1996-2006 (bron: De Vlinderstichting).

Dagvlinders	Klein geaderd witje
Kleine vos	Klein koolwitje
Citroenvlinder	Zwartspruitdikkopje
Dagpauwoog	Atalanta
Argusvlinder	Distelvlinder
Grote vuurvlinder	
Kleine vuurvlinder	
Bruin zandooie	Libellen
Groot koolwitje	Bruine glazenmaker <i>Aeshna grandis</i>

Tabel 2: Waargenomen libellen in de Bancopolder en Hege Mieden op 17 juni 2006 (verslag F. Ozinga). RL = Rode Lijst.

Soortnaam	Wetenschappelijke naam	Bancopolder	Hege Mieden	RL
Lantaamtje	<i>Ischnura elegans</i>	+	+	
Variabele waterjuffer	<i>Coenagrion pulchellum</i>	+		
Viervlek	<i>Libellula quadrimaculata</i>	16	+	
Gewone oeverlibel	<i>Orthetrum cancellatum</i>	+	+	
Bruine glazenmaker	<i>Aeshna grandis</i>	1		
Glassnijder	<i>Brachytron pratense</i>		1	kwetsbaar
Grote roodoogjuffer	<i>Erythromma najas</i>		+	

Tabel 3: Waargenomen (dagactieve) nachtvlinders in de Bancopolder en Hege Mieden op 17 juni 2006 (verslag F. Ozinga met aanvullingen van H. Hunneman).

Nederlandse naam	Wetenschappelijke naam	Bancopolder	Hege Mieden	Stadium
Stro-uiltje	<i>Rivula sericealis</i>		+	
Gestreepte goudspanner	<i>Camptogramma bilineata</i>		+	
Grote beer	<i>Arctia caja</i>	+	+	rups
Rietvink	<i>Euthrix potatoria</i>	+		rups
Gamma-uil	<i>Autographa gamma</i>		+	
Zuringspanner	<i>Lythria cruentaria</i>		+	voorjaarsgeneratie
Kroosvlindertje	<i>Cataclysta lemnata</i>		+	micro-nachtvlinder
Zilverstreep	<i>Deltote bankiana</i>	+		
Goudvenstertje	<i>Plusia festucae</i>	+		

Zuringspanner foto: Abel Jagersma

De aanwezigheid van het Zuringspanner-tje *Lythria cruentaria* hadden we niet direct verwacht op deze veengrond, maar hing samen met de plaatselijk op kaden aanwezige vegetaties met Schapenzuring *Rumex acetosella*. Hier werden ook enkele exemplaren van de Groene zandlooper *Cicindela campestris* gezien.

Flora en vegetatie

De waargenomen plantensoorten zijn per deelgebied zo volledig mogelijk genoteerd door Bartle de Leeuw en Henk Jansen. Ook het AMEV-terrein (10 ha), waarop onder meer loofbos groeit met Ratelpopulier en Zachte berk, is als apart deelgebied onderscheiden. In totaal werden daar 85 verschillende soorten hogere planten genoteerd.

In de Hege Mieden werden 88 soorten hogere planten waargenomen. Hoewel er in dit gebied nog een paar kleine stukjes blauwgrasland-relicten voorkomen, is de kwaliteit hiervan slecht. Deze stukjes worden momenteel niet optimaal beheerd, zo constateerden de excursiegangers. Maaien en afvoeren is al enige tijd achterwege gebleven, terwijl de bodem door het rietbeheer wordt vernield. Veel meer dan Tormentil *Potentilla erecta*, Blauwe zegge *Carex panicea* en Biezenknoppen *Juncus conglomeratus* werd hier nu niet meer aangetroffen. Wel waren op enkele plekken nog grote pollen Tandjesgras *Danthonia decumbens* aanwezig. Van de watervegetatie is Aarvederkruid *Miriophyllum spicatum* noemenswaardig. De Vlozegge *Carex pulicaris* die hier van vroeger tijden nog bekend was, werd niet teruggevonden.

Hoewel er in de Bancopolder slechts 77 soorten planten werden gevonden, waren hier wel de meest interessante vegetaties aanwezig. Mooie veenmosrietlanden met Paddenrus *Juncus subnodulosus*, Kamvaren *Dryopteris cristata*, Veenreukgras *Hierochloa odorata* en zowaar zelfs Ronde zegge *Carex diandra*. Genoemde soorten duiden op behoorlijk mooi ontwikkelde en tegenwoordig zeer zeldzame kraggevegetaties. Eenmaal gevestigd kan deze laatste soort echter wel vaak heel lang stand houden, ondanks bijvoorbeeld verzuring. Doordat de wortels diep in de kragge stekken blijven deze nog onder invloed staan van basenrijker oppervlakte- of grondwater. De Ronde zegge blijkt achteraf ook al op een FLO- RON-streeplijst in 2004 voor dit gebied aangekruist te zijn (gegevens: Tsjerk Kunst & Klaas Ybema). De EGV op de groeiplaats van de Ronde zegge betrof 660 µS/cm, wat heel hoog is. Dit zou erop kunnen wijzen dat het boezemwater hier nog tot ver in het perceel doordringt.

Enkele mossen die in de nabijheid van de Ronde zegge werden verzameld zijn naderhand op naam gebracht door Harry Waltje. Het bleken Gewoon puntmos *Calliergonella cuspidata*, Moerassikkelmos *Drepanocladus aduncus*, Beekmos *Leptodictium riparium* en Haakveenmos *Sphagnum squarrosum* te zijn. Alle vier soorten die wel een beetje voedselrijkdom kunnen hebben, geen soorten van bijzondere

re omstandigheden maar wel echte moerassensoorten.

In een petgat in de Bancopolder werd Groot blaasjeskruid *Urticularia vulgaris* aangetroffen. Een in ditzelfde water opgeduikeld kranswier werd op het laboratorium van Wetterskip Fryslân gedetermineerd als Teer kransblad *Chara globularis* v. *virgata*. In datzelfde watermonster werd ook Puntig fonteinkruid *Potamogeton mucronatus* aangetroffen. Teer kransblad komt vaak voor onder wat voedselarmere omstandigheden, zoals die ook in trilvenen zijn aan te treffen, maar is daar niet toe beperkt. Het voorkomen van Puntig fonteinkruid wisselt sterk qua omstandigheden, maar betreft wel vaak de wat meer basische situaties. Hoogstwaarschijnlijk is het water hier een mengvorm van regen- en oppervlaktewater.

Andere fonteinkruiden die in de Bancopolder werden vastgesteld, voornamelijk in de sloot langs de rand van dit gebied, zijn Schedefonteinkruid *Potamogeton pectinatus*, Stomp fonteinkruid *Potamogeton obtusifolius*, Tenger fonteinkruid *Potamogeton pusillus* en Gekroesd fonteinkruid *Potamogeton crispus*.

Tijdens de lunch, in de schaduw van het AMEV-bos, gaf Theo Claassen een prachtige uitleg over de taken van Wetterskip Fryslân en de verschillende onderzoeksmethodieken die worden gebruikt bij waterkwaliteitsonderzoek. Ook had hij een stapel informatie mee, zoals zoekkaarten voor waterflora en waterfauna en beschikbare literatuur met betrekking tot water. Henk Hunneman nam de gelegenheid te baat nog iets te vertellen over de Vlinderwerkgroep Friesland. Er wordt momenteel hard ge-

Michel Krol op zoek naar bijzondere zeggen

foto: Theo Claassen

werkt om de verspreiding van nachtvlinders in Fryslân zo goed mogelijk in beeld te krijgen zodat er ook van deze soortgroep de komende jaren een verspreidingsatlas kan worden gemaakt. Daarnaast vroeg hij aandacht voor de landelijke nachtvlinderacht op 23 september dit jaar. En ook Henk had vooraf verschillende literatuur met betrekking tot nachtvlinders op een rij gezet.

Vogels

Boven de Bancopolder vlogen een Bruine kiekendief, Boomvalk en een Koekoek. Al in het veld werd opgemerkt dat de talloos aanwezige, zwaar behaarde rupsen van Grote beer en Rietvink alleen door de Koekoek als voedsel kunnen worden genuttigd.

Dank

Met dank aan Theo Claassen, Henk Hunneman, Michel Krol en alle excursiedeelnemers. Alle deelnemers waren het erover eens dat het een geslaagde excursie was. Het feit dat er vrijwel niets over het gebied bekend was had de deelnemers gaandeweg meer gestimuleerd en geenthousiasmeerd om nieuwe dingen te ontdekken. De FFF bedankt daarom alle deelnemers aan deze excursie nogmaals voor hun betrokkenheid en enthousiasme. We organiseren zeker weer eens zo'n dag!

Harrie Waltje en Henk Jager worden bedankt voor hun aanvullingen en opmerkingen op dit verslag.

Tot slot

Dit verslag is, op de plantensoorten na, behoorlijk volledig. Mensen die geïnteresseerd zijn in de complete plantenlijsten kunnen deze opvragen bij Sietske Rintjema (e-mail: s.rintjema@fryskegea.nl). Hier kunnen ook de literatuurlijsten over de Bancopolder in het algemeen en met betrekking tot de nachtvlinderliteratuur worden aangevraagd.

Namens de FFF, Sietske Rintjema